

NAPOVED INTEGRALNE SERIJE:

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja

V čedalje večji meri se soočamo z mnogoterimi, raznolikimi izzivi – od svetovnih do evropskih, slovenskih, lokalnih; od podnebnih sprememb do ekonomskih problemov.

Zato je nujen drugačen pogled na svet okrog nas, nov način razmišljanja in delovanja, preseganje kalupov...

Celosten pogled, ki nam bo pomagal, da elemente, ki jih že imamo, vidimo v novi luči, na drugačen in celosten način povežemo, prepletemo, stkemo – PAMETNO INTEGRIRAMO.

Drobce rešitev, ki bodo dobre za vse, imamo pred seboj, živimo z njimi – tu, v Sloveniji in Evropi.

Ker »nič ni tako praktično kot dobra teorija« (Lewin), predstavljamo NAČELA, po katerih je mogoče oblikovati nov, celosten konceptualen okvir; pravzaprav lahko vodijo do različnih teorij.

In ta načela nas lahko pripeljejo do TEORIJE INTEGRALNEGA RAZVOJA avtorjev Ronnieja Lessema in Alexandra Schiefferja.

Praktični primeri njene uporabe z odličnimi praksami (večina iz Slovenije) in novi integralni koncepti bodo sestavljali večino od 100 nadaljevanj v seriji »S pametno integracijo do trajnostnega razvoja«. Objavljali jih bomo v naslednjih nekaj mesecih, praviloma vsak dan od ponedeljka do petka. S pomembnim sporočilom, da je nujno pametno povezati številna prizadevanja in potenciala za trajnostni razvoj v okviru EU.

*Med drugim smo pristop integralnih svetov uporabili pri snovanju novega, trajnostnega modela razvoja za našo državo - poimenovali smo ga Integralna zelena Slovenija. Predstavili smo ga v knjigi **Integral Green Slovenia** (Routledge, 2016), ki smo jo uredili dr. Darja Piciga, prof. Alexander Schieffer in prof. Ronnie Lessem, napisalo pa poleg nas še 42 slovenskih avtorjev. Z Integralno serijo se odzivamo na številne pobude, da bi imeli čimveč gradiv o Integralni zeleni Sloveniji tudi v domačem jeziku.*

In integralna zelena pot lahko prispeva tudi k prihodnosti Evrope.

O vsem tem nas bo v prihodnjih mesecih pisalo več deset avtorjev knjige in drugih integralnih mislecev.

Vse to prvič celostno v slovenskem jeziku in edinstveno v svetovnem merilu.

Prijazno vabljeni k prebiranju, razmišljanju in ustvarjalni uporabi!

Dr. Darja Piciga

ŠTIRINAJSTI TEDEN

S pametno integracijo do trajnostnega razvoja – 67. nadaljevanje

5. 6. 2018

67. Strategija prehoda v nizkoogljično družbo iz let 2011/12: neizkoriščena priložnost Slovenije

V zadnjih dveh nadaljevanjih *Integralne serije*¹ smo spoznali tri različne scenarije ali poti Slovenije v času podnebnih sprememb. Nastali so leta 2008 v okviru projekta² z mednarodnim vodstvom in s sodelovanjem tako vladnih kot nevladnih strokovnjakov in deležnikov. Čeprav nastali pred desetimi leti, lahko še danes spodbudijo k razmisleku in dajejo navdih za trajnostne rešitve. Seveda pa bi bilo v skladu z metodologijo razvoja scenarijev smiselno, da se takratne zgodbe po tolikih letih preverijo in osvežijo. Projekt lahko štejem

¹ [65. nadaljevanje](#), [66. nadaljevanje](#).

² *Scenariji razvoja Slovenije do leta 2035: Trendi in priložnosti v času podnebnih sprememb* – poročilo, objavljeno na povezavi: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/svo/49seja_Dremelj.pdf.

za prvi celosten poskus, da bi Slovenija preko reševanja nekega okoljskega problema – to je podnebnih sprememb – oblikovala dolgoročno strategijo trajnostnega razvoja.

Za drugi pomemben poskus v tej smeri, ki je deloma gradil na projektu scenarijev iz leta 2008, lahko štejemo pripravo Podnebne strategije ali Strategije prehoda Slovenije v nizkoogljično družbo do leta 2050. Proces je vodila Služba vlade za podnebne spremembe (SVPS), ustanovljena leta 2009³, v njem pa sta nastala dva osnutka – prvi septembra 2011 in drugi - v veliki meri že usklajen z vrsto deležnikov - marca 2012. Nato je bila SVPS, tako kot tudi druge vladne službe, pod novo vlado ukinjena, proces priprave strategije se ni nadaljeval. Strategija je v marsičem aktualna še danes, takrat pa je Slovenija z njo takoj postala cenjena v mednarodnem merilu. Predstavlja tudi prvi poskus, da bi na nacionalni ravni uporabili konceptualni okvir integralnih svetov profesorjev Ronnieja Lessema in Alexandra Schiefferja. Več razlogov torej, da se seznanimo z njo.

Proces oblikovanja podnebne strategije je vključeval izvedbo strokovnih študij, analiz o možnostih, stroških in koristih podnebnih ukrepov ter posvetovalni proces s širokim krogom deležnikom. Nedvoumno je pokazal, da ima Slovenija kot majhno, odprto, izvozno usmerjeno gospodarstvo z dokaj dobro izobrazbeno strukturo in ohranjenim naravnim okoljem relativno ugoden izhodiščni položaj za prehod v nizkoogljično družbo. **Nizkoogljično⁴ družbo** smo opredelili kot družba (ali gospodarstvo), katere emisije toplogrednih plinov so nižje od absorpcijske sposobnosti globalnega ekosistema, in hkrati temelji na načelih trajnostnega razvoja.

Vizija nizkoogljične družbe za Slovenijo leta 2050, ki smo jo zapisali v osnutek podnebne strategije, je vzajemno povezana in vključujoča nizkoogljična družba z odličnim gospodarstvom ter kakovostjo življenja, prostora in naravnega okolja. Preko zmanjševanja odvisnosti od fosilnih goriv, trajnostne rabe naravnih virov in zelene rasti naj bi podnebna strategija prispevala h konkurenčnosti gospodarstva in visoki kakovosti življenja, prispevala pa bi tudi k aktivni vlogi Slovenije v mednarodni skupnosti pri skupnem boju proti podnebnim spremembam.

Strategija je določala splošni cilj države, da v sodelovanju z drugimi državami in ob upoštevanju načel trajnostnega razvoja prispeva k zaustavitvi globalnega segrevanja pri dvigu povprečne globalne temperature pod 2°C glede na predindustrijsko dobo. Ključna dolgoročna cilja za Slovenijo v osnutku strategije sta bila:

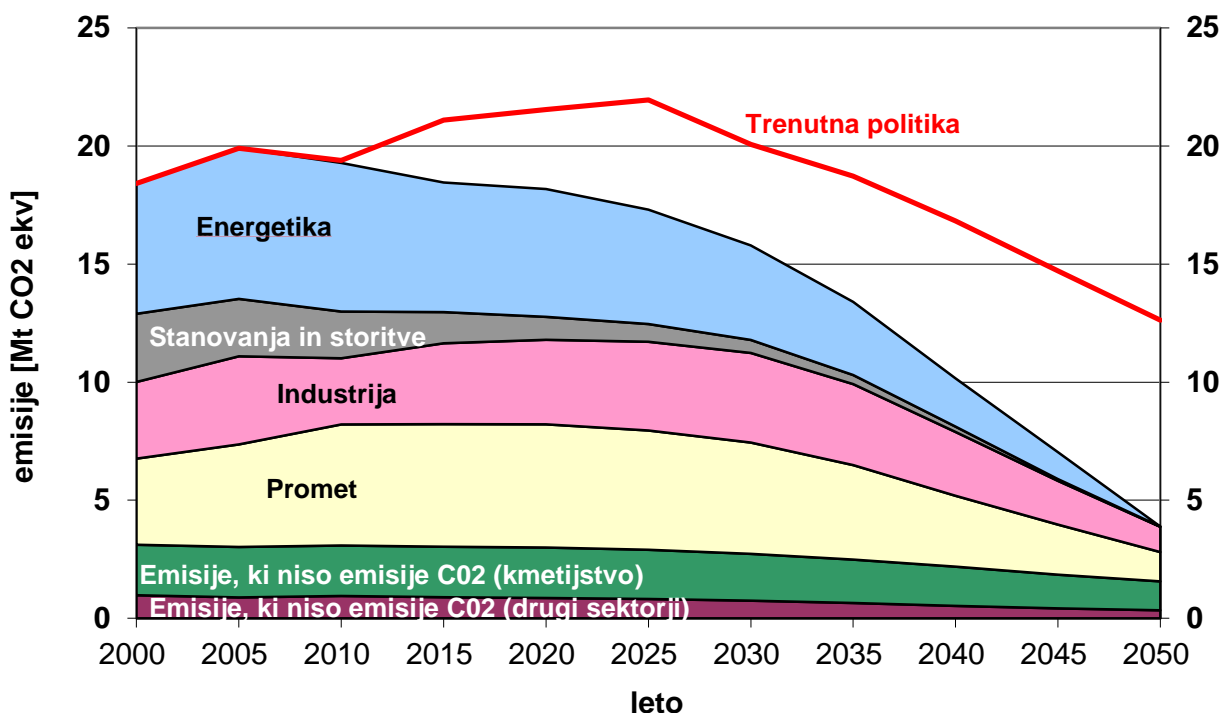
- Znižati nacionalne emisije toplogrednih plinov na manj kot 4 milijone ton ekvivalenta ogljikovega dioksida letno do leta 2050 (znižanje za 80% glede na sedanje emisije), kar ustreza dvema tonama CO₂ ekv. na prebivalca letno oz. pomeni t.i. ogljično nevtralnost.
- Z namenom preprečevanja negativnih posledic podnebnih sprememb in zmanjševanja tveganj s prilagajanjem na podnebne spremembe zagotoviti, da se ranljivost Slovenije na učinke podnebnih sprememb ne zviša nad sedanjo raven.

Osnutek strategije je določal dolgoročne usmeritve in okvir za boj proti podnebnim spremembam, s tem da je opredeljeval pot zmanjšanja emisij toplogrednih plinov (TGP), ki bi omogočila prehod v nizkoogljično družbo. Predvideni mejniki na tej poti znižanja emisij (Slika 1) v primerjavi z izhodiščnimi emisijami leta 1986, brez upoštevanja ponorov in prožnih mehanizmov, so bili: 10% leta 2020 (s Podnebno energetskega paketa EU je bilo za Slovenijo predvideno znižanje za približno 6%), 22% leta 2030 in 50% do leta 2040. Strateški pristop (Preglednica 1) se je osredotočal na zniževanje emisij preko zelene rasti (s poudarki na zelenih davkih, javnih izdatkih ter zeleni davčni reformi), na prilagajanje (ki je vključevalo izboljšanje predvidevanj in ocene ranljivosti, integracijo ciljev prilagajanja v sektorske politike ter financiranje ukrepov) in podporne horizontalne strategije, ki naj bi omogočale pripravo in izvajanje ostalih ukrepov. Te strategije so bile:

³ Proces je podrobno predstavljen na arhivski spletni strani nekdanje SVPS: http://www.arhiv.svps.gov.si/si/podnebni_ukrepi/podnebna_politika_v_sloveniji/podnebna_strategija/index.html. Tudi v tem procesu je avtorica sodelovala, takrat kot del jedrnega tima pod vodstvom direktorja SVPS Jerneja Stritiha.

⁴ Ogljik v tem izrazu predstavlja emisije vseh toplogrednih plinov.

inovacije in izobraževanje, lokalna in regionalna pobuda, ozaveščanje in komunikacija, aktivna vloga v mednarodni skupnosti.

Slika 1: Predvidena pot znižanja emisij do l. 2050 po sektorjih

Zniževanje emisij toplogrednih plinov preko zelene rasti	Zelena rast
	Zeleni davki
	Javni izdatki
	Zelena davčna reforma
Prilagajanje na spremenjeno podnebje	Izboljšanje predvidevanj in ocene ranljivosti
	Integracija ciljev prilagajanja v sektorske politike
	Financiranje ukrepov
Horizontalne strategije	Inovacije in izobraževanje
	Lokalna in regionalna pobuda
	Ozaveščanje in komunikacija
	Aktivna vloga v mednarodni skupnosti

Preglednica 1: Strateški pristop podnebne strategije

Za posamezna področja je strategija določala cilje in usmeritve, ki so imeli oporo v pregledu izhodiščnega položaja in ključnih dokumentov s posameznega področja ter v prispevkih udeležencev na sektorskih

delavnicah. Ta področja so bila: energetika, promet, uvajanje nizkoogljičnih tehnologij (NOT), storitve, kmetijstvo, odpadki, prostor, gozdovi, biodiverziteteta, krajina, vode, zdravje in naravne nesreče.

Področje	Znižanje emisij	Prilgajanje
Energetika	✓	✓
Promet	✓	✓
Nizkoogljične tehnologije	✓	✓
Stavbe	✓	✓
Industrija	✓	✓
Storitve	✓	✓
Kmetijstvo	✓	✓
Odpadki	✓	✓
Prostor	✓	✓
Gozdovi, ponori, biodiverziteteta	✓	✓
Vode	✓	✓
Zdravje	✓	✓
Naravne nesreče	✓	✓

Preglednica 2: Cilji in usmeritve po sektorjih.

Velikost puščice nakazuje pomembnost cilja za posamezen sektor in s tem usmeritve za ukrepanje.

V področnih ciljih in usmeritvah so bile upoštevane do tedaj identificirane priložnosti Slovenije v okviru zelene rasti. Kot lahko ugotovimo, je v zadnjih letih razvoj na teh področjih pospešeno potekal:

- Energetska učinkovitost od intelektualnih storitev do opreme, izolacije in gradnje energetske učinkovitih stavb.
- Obnovljivi viri energije od izdelave in vgradnje naprav (hidro in sončne elektrarne, biomasa, geotermalna energija) do upravljanja z njimi in vzdrževanja.
- Gradbeništvo s prenovami in energetske sanacijami stavb, obnovo in gradnjo železnic, obnovo cestnega omrežja s cilji energetske učinkovitosti in spodbujanja javnega prometa.
- Kovinska, elektronska in elektro industrija z nizkoogljičnimi proizvodi od komponent za električna vozila do pametnih energetske omrežij.
- Kmetijstvo in gozdarstvo z vzpostavitvijo oskrbnih mrež s sonaravno pridelano hrano in energetske lesom. S tem povezane zdravstveno-zdraviliška, rekreativna in gostinsko-turistična dejavnost, ki gradijo tudi na naravni in kulturni dediščini Slovenije.
- Lokalne skupnosti z zagotavljanjem lokalnih storitev (med drugim vrtci, šole, oskrba starejših...), ki zmanjšujejo povpraševanje po prevozu.

Kot smo ugotavljali pred več kot šestimi v osnutku podnebne strategije, ima glede na obstoječe znanje, gospodarsko strukturo in izkušnje Slovenija pri teh nizkoogljičnih tehnologijah oz. verigah dodane vrednosti največje priložnosti. Ukrepi blaženja podnebnih sprememb in prilagajanje nanje lahko, poleg izpolnitve mednarodnih in EU zavez, v obdobju izhoda iz finančno-ekonomske krize pomembno prispevajo k

inovativnosti, mednarodni konkurenčnosti, gospodarski rasti in ustvarjanju novih delovnih mest ter s tem k implementaciji Strategije za rast in delovna mesta EU 2020 v Republiki Sloveniji.

Strinjali smo se, da je dolgoročne cilje znižanja emisij in podnebne varnosti možno doseči samo z uvedbo novih tehnologij, netehnoloških sprememb in inovacij ali družbenih in podjetniških inovacij (kot so institucionalne, infrastrukturne in inovacije življenjskega sloga), zato je strategija predpostavljala pospešen proces inoviranja in uvajanja novih tehnologij in pristopov v prakso. K zagotavljanju kadrovskega potenciala za zeleno rast naj bi prispevalo usposabljanje in izobraževanje za zelene delovne naloge, delovna mesta in poklice, v okviru širšega koncepta vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Izvedba ukrepov na zgoraj navedenih področjih v veliki meri temelji na domačem znanju, s čimer se ustvarja nova delovna mesta z visoko dodano vrednostjo (v razvoju in vodenju procesov, kjer se zahteva visoko izobraženi kader), pa tudi srednje zahtevna delovna mesta v gradbeništvu, javnem prevozu, obrti in storitvah. Poleg spodbud za razvoj nizkoogljičnih tehnologij je torej v srednjeročnem obdobju nujno zagotoviti pogoje za uvajanje tehnologij, ki so že komercialno dostopne na trgu – kar vključuje zagotavljanje ustrezno usposobljenih kadrov. Prav tako je v prihodnje nujno sistematično spremljati razvoj nizkoogljičnih tehnologij na svetovni ravni, s ciljem, da se lahko pravočasno zagotovi pogoje za njihovo uvajanje.

Dobro in participativno načrtovanje ukrepov na lokalni ravni omogoča integracijo različnih sektorskih ciljev in daje multifunkcionalne rezultate. Aktivnosti ozaveščanja in komuniciranja naj bi spodbudile prehod od prepoznanja podnebnih sprememb kot enega ključnih globalnih izzivov k zavestni odločitvi deležnikov in širše javnosti za načrtovanje in izvajanje ukrepov zmanjševanja emisij in prilagajanja na podnebne spremembe. Sodelovanje z državami v razvoju naj bi imelo pozitivne razvojne in politične učinke tako za partnerske države kot za Slovenijo in slovenska podjetja.

Ključni izziv strategije je bil torej doseči čim manjše ekonomske, socialne in okoljske stroške in čim večje družbene koristi na prehodu v nizkoogljično družbo. Zmanjševanje emisij toplogrednih plinov in prilagajanje na podnebne spremembe terjata izrazite strukturne spremembe v gospodarstvu in širši družbi. Ugotovljali smo, da je s premišljeno kombinacijo že takrat poznanih in deloma izvajanih ukrepov možno na temelju dotedanjih dosežkov (kot so primeri dobrih praks), številnih prednosti in priložnosti, ki jih imamo v Sloveniji, podnebne spremembe obravnavati kot pomembno razvojno priložnost. Usmeritve, predlagane v osnutku strategije, so izkoriščale sinergijske učinke: po možnosti s posameznimi ukrepi hkrati dosegati več ciljev na področju zniževanja emisij, prilagajanja na podnebne spremembe in reševanja drugih okoljskih problemov, zagotavljanja kakovosti življenja in krepite konkurenčnosti. To večnamenskost izraža pojem »prehoda v nizkoogljično družbo«.

Strateški pristop in predlagane rešitve iz osnutka podnebne strategije so brez dvoma še danes aktualni. V prihodnjem prispevku pa si bomo ogledali integralni model te strategije.

Dr. Darja Piciga